

“Türkiye Elektrik ve Elektronik Sektörü Strateji Belgesi ve Eylem Planı” Üzerine...

“UCUZ İŞGÜCÜ HEDEFİ” KALKINMA GETİRMEZ

Tuncay Atman
Elektronik Mühendisliği Meslek Dalı Ana Komisyonu

Hükümetin bu dönem özellikle seçtiği yöntem; bakanlıklar tarafından “alayü vala” ile strateji belgeleri ve eylem planları açıklamak oluyor. Hani deyim yerindeyse “davul-zurna” ile yapılırsa da sektörün toplumdan yana görüş belirtmesi gereken bileşenleri ya doğrudan açıklama noktasına çağırılıyorlar ya da bazı bakanlıkların yaptığı gibi, zamanın en daraldığı günde görüş istiyorlar.

Elektrik ve Elektronik Sektörü Strateji Belgesi ve Eylem Planı da yukarıda sözünü ettiğimiz yöntemle 29 Ocak 2013 tarihinde Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı Nihat Ergün tarafından; sektörün en büyüklerinden bir firmanın sponsorluğunda İstanbul’un lüks otellerinden birisinde sektör temsilcilerine sunuldu. Özellikle, açıklanan tüm belge ve eylem planlarının, TMMOB görüşünden yoksun olarak hazırlandığı ve “Bakın biz kendi bileşenlerimiz eliyle görüşlerimizi oluştururuz, size de sonuçlarını dinlemek kalır!” mantığıyla açıklanmasını artık sindirmeye alıştırtıyoruz herhalde. İşverenin sponsorluğunda yaptırılan sunumda, elbette ki mühendislerin örgütün emeğin sömürülmesinin karşılığı görüşleri, iş cinayetlerinin önlenmesine, taşeronlaşmaya karşı duran ve değerlendirmelerinde neo-liberal anlayışı yermeye yönelik söylemleri yer alamayacaktır.

Enerji Vurgusu

Elektrik ve Elektronik Sektörü Strateji Belgesi ve Eylem Planı’nı sunarken Bakan Ergün’ün konuşmalarında dikkatimizi çeken hususlardan bazıları şöyleydi: Elektrik ve Elektronik Sektörü Strateji Belgesi ve Eylem Planı’nda Bakan Ergün enerji verimliliğine sahip ürünlerin piyasada kullanılarak özendirilmesi ve yaygınlaştırılması hususuna vurgu yaparak, ileriki dönemde yoğunlaşacakları en önemli konunun “enerji” olduğunu sık sık tekrarlamıştır. Enerji ile ilgili “enerji verimliliğine sahip elektrik motorları, klimalar, buzdolapları, ısı pompaları vb. ürünlerin kullanımının arttırılması”, “akıllı elektrik şebekeleri, bunların yazılımları bu şebekelerde kullanılan teçhizat, ölçme, izleme, koruma ve kontrol amaçlı kullanılan elektronik cihazların tasarımı, üretimi ve Ar-Ge çalışmaları desteklenecektir.” denilerek, hükümetin (dünyadaki her hükümet gibi) enerjiye yoğunlaşması doğaldır, ancak enerjinin tüketiminin azaltılmasını da yine bir tüketim modeline bağlaması, gündelik hayatta otomobil kullanımının bu oranda yaygın olması, ülkemizde yine yaşamın buna göre düzenlenmesi (alışveriş merkezlerinin çokluğu, karayolu ulaşımının teşviki, yürüyüş ve bisiklet yolu gibi kavramların hayatımızdan çıkarılması, sanayi yapımızın enerji tüketiminin yoğun olduğu sektör-

lere göre şekillenmesi, Avrupa ülkelerinin hurdalarının ülkemizde eritilmesi vs.) sayın bakanın çizdiği tablonun bizler açısından popüler konuları gündeme taşımaktan öteye geçemediğini göstermektedir.

Stratejik Eylem Planı’nda neden Suriye’deki savaşa değinilmediğini merak ediyoruz. Nihayetinde hükümetin öncelikli gündemi “enerji”. Suriye’deki faaliyetlerini de bir yerlere yerleştirselerdi diyoruz. Çünkü savaş demek sensor, radar, yazılım demek aynı zamanda... Bu yüzden planda(!) bunun eksik bırakıldığını düşünüyoruz. Belki 10. Kalkınma Planı’nda bu hususlara da değinirler.

Bakandan Benzetmeler: “Elektrik Ruhtur”

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı Nihat Ergün Eylem Planı’nın kamuoyuna tanıtımında ilginç benzetmelere de yer verdi. Sayın Ergün, “Elektronik sistem bir sinir sistemi gibi. O sinir sistemi parmaklarımızı oynatıyor. Onun da arkasında yazılım yani akıl var... Bütün olabilmesi için de elektrige ihtiyaç var. O da ruhtur” diyerek sinir sistemimizi ve aklımızı özel sektörün eline teslim edeceklerini ve sinir sistemimiz ve aklımıza en iyi özel sektörün mukayyet olacağını dillendirmiş oluyor. Motivasyonu sadece kar olan bir üretim modeline teslim olan aklımız ve sinir sistemimizi onarmak için de sağlıkta dönüşüm denilerek piyasalaştırılan sağlık hizmetlerinden sinir hastalıkları bölümlerinde uzun zaman geçireceğimiz

gözüküyor. Ruhumuzun satılması ise bu durumda en acıklı bölüm oluyor, elektrik dağıtım ve üretim özelleştirmeleri ile de ruhumuzu (her şeyin fiyatı olur da ruhun olmaz mı? -En büyük iki bölge olan Toroslar ve İstanbul Anadolu Yakası Elektrik Dağıtım Şirketi (AYEDAŞ) ihalelerini Sabancı Grubu şirketlerinden Enerjisa birinci sırada tamamladı. Enerjisa, Toroslar için 1 milyar 725 milyon dolar, AYEDAŞ için 1 milyar 227 milyon dolar ile en yüksek teklifi verdi. Dicle için 387 milyon, Vanğölü için 118 milyon dolarlık teklif geldi. Dört dağıtım şirketi ihalelerindeki en yüksek tekliflerin toplamı 3 milyar 457 milyon dolar oldu.) satmış olduk. Şunu bile diyemedik çünkü senaryodan çıkarılmıştı: “Bedenime sahip olabilirsin ama ruhuma asla!”

Her Şey Özel Sektör İçin: Ar-Ge, Eğitim, Meslek Standartları

Sayın Bakan Ar-Ge’ye önem verdiklerini belirtmiş, o çok övdüğü özel sektörün geçmişte neler yaptığı konusunda da “Dünyanın her yerine televizyon ihraç ediyoruz. Ancak bu televizyonlarda en fazla katma değer oluşturan parça olan ekranı ithal ediyoruz” diyerek özel sektöre zaafalarını hatırlatıp, sonrasında “Artık geçmişi unutalım, geleceğe bakalım” diyerek, affettiklerini ima etmiştir. Aslında Sayın Bakan özel sektörün neden bu çabalara girmedğini de çok iyi bilmektedir. Karı nerde görse oraya yönelen ve tek derdi karını maksimize etmek olan bir yapının bu alanda uzun soluklu Ar-Ge çalışması yürütmesi, ancak ona gösterilecek teşvik (vatandaş vergisi ile finanse edilen), kolaylık vs. ile mümkündür. Bu da o ülke vatandaşının sırtından özel sektöre yardım manası taşır. Milli geliri bizim on katımız olan Japonya’dan daha fazla dolar milyarderi bulundurmamak başka nasıl mümkün olabilirdi?

Sayın Bakanımız duramıyor, özel sektörü görmüş bir kere. “Piyasa tanrısı” orada onları dinliyor, hediyeler sunuluyor “Çünkü mesleki eğitim konusu biraz ihmale uğramış bir konuydu, şimdi yeniden hızlandı. Sadece devletin meslek liselerinde değil, OSB’de sektörel olarak kurulan meslek liselerinde de devlet desteği gündeme geliyor. Yönetimi, öğretmenleri, müfredatı sizde. MEB, öğrenci başına 5 bin lira destek veriyor. Kendi okullarında yapmış olduğu harcamanın 1.5 katı kadar öğrenci başına destek veren Kanun çıkarmıştık...” Öyle devam ediyor konuşma, yeter ki “piyasa tanrısı” kızmasın. Varsın bu ülkenin çocukları özel sektöre feda olsun. Hepimiz ne için varız zaten ulusal şirketlerimizin ya da uluslararası şirketlerin hammaddeleri bizler.

Başka bir dünya mümkünken “gelişmiş ülkelerin” yaptığını yani sinir sistemini, aklını ve ruhunu şeytana teslim ederek, mutlu olacağımızı anlattıkları bir tragedya, yani yeni bir şey yok o tarafta.

“Uçuk” Kalkınma

Hepimiz hükümetin Kalkınma Bakanlığı eliyle 10. Kalkınma Planı hazırlığı yaptığını biliyoruz. Bu amaçla kendisine çok da uzak olmayan bazı Sivil Toplum Kuruluşları (STK) aracılığıyla, Kalkınma Planı’na esas olacak görüşleri toplamak amacıyla “2023 Vizyonu” olarak adlandırdıkları hedefleri oluşturmaya çalışıyorlar. Bu hedeflerin zaman zaman kelimelerin tam anlamıyla “uçtuğu”, ayaklarının yerden kesik ve gerçeklerle bağdaşır yanının olmadığını belirtmek için mühendis olmaya da gerek olmadığını biliyoruz. Bunu daha anlaşılır biçimde söyleyebilmek için biraz açmaya çalışırsak anlaşılır bir hal alacağını sanıyoruz.

Ali Akurgal tarafından Cumhuriyet Gazetesi’nin “Bilim ve Teknoloji” Dergisi’nde dile getirildiği şekliyle, ülkemizin elektronik sektörünün 2023 yılında 45 milyar dolar tutarında dışsattım yapması hedefleniyor. Bu hedef doğrultusunda da belge ve plan hazırlama yoluna gidiliyor. Böylece, belgenin ve planın tamamı kendisine dayatılan özel sektörün, dayatılan planın karşılığı olarak da, bir takım ödünler koparması gerekiyor. Burada sözü edilen dışsattım rakamının gerçekleşme oranı ne olacaktır? Adı strateji belgesi ve eylem planı olan bir belgede buna ilişkin programlar ve uygulama yöntemleri olmalıdır. Çünkü 10-12 yıllık zaman aralığında beklenen dışsattım miktarı yaklaşık 7 kat artış ile dile getirilmektedir. İlk bakışta çok ütopyik görünen ve katlanarak artması öngörülen bir hedef olsa da; bazı eylem planlarıyla gerçekleşme olasılığı var gibi görünüyor. Ancak biliyoruz ki, planlar bazı varsayımlar üzerine oturtularak yürütülmeye çalışılan öngörülerin sonuçları olarak ortaya çıkarlar. Burada ise gerçek bir dönüşüm öngörülerek eylem planı oluşturulmuştur. Eylem planında ülkemizde hiç yapılmamış olan birçok iş “yapılacak” diye öngörülerek sonuçlar elde edilmeye ve pazarın birkaç yıl sonraki durumunun nasıl olabileceğine ilişkin herhangi bir somut veri eklenmeden pazarda kendisine yer ayarlamaya çalışılan bir hava seziliyor.

Bunların tümünü, olası şeyler olarak kabulümüzden sonra dayanak olarak yabancı sermayeye kırılan gözlere bakalım. Başbakanımız ısrarla ucuz işgücünü Türkiye’nin sağlayacağı konusunda iç ve -çoğunlukla da- dış sermayeye sağlam güvenceler vererek, onları yatırım yapmaya çağırıyor. Bu güvenceler, ucuz enerji, çevreyi koruma kaygısının olmayışı, ucuz işgücü ve sorunsuz, ucuz nakliyat olmak üzere uzayıp gidiyor. Bütün bunlar, topraklarının peşkeş çekildiği, emeğin sömürsünü üst noktalara taşımayı amaçladığının açıktan dile getiren bir bakanın uçuk kaçık fikirleri ile sınırlı kalsa, gülüp geçilebilir. AKP Hükümeti’nin bunlarla çelişik başka hedefleri de var. Hedeflerden birisi de 25 bin dolar tutarında kişi başına gelir olarak belirtiliyor. Bu durumda, bu gelirin çok önemli bir bölümü ayrıcalıklı küçük bir kesimin elinde toplanacaktır. Bu durumu anlamak için çok yüksek matematik ya da iktisat bilgisine de gerek yoktur.

Ana Ürün ve Temel Bileşen Üretimi

Kişi başına 25 bin dolarlık gelire ulaşmak için başka bir yöntem de, belki kendimize ait yeni ve ileri teknoloji gerektiren ürünler üretmek olabilir. Buna yönelik işaretleri de eylem planının içinde bulmak olası. “Genel Amaç” başlığı altında;

“Kamu-sanayi-üniversite işbirliğinin arttırılarak, ana ürün ve temel bileşenlerin ülkemizde tasarlanıp geliştirilmesi ve üretilmesiyle katma değerın yükseltilmesi” ifadesine yer veriliyor. Fakat bunun üzerine düşülmesi gereken bir konu olduğunu ve zaman gerektirdiğini hepimiz çok iyi biliyoruz. Tam da burada, hükümetin bu konuya ayırmayı planladığı kaynaklardan hiç söz edilmiyor. Bu amaçla özel sektörün bazı alanlara çekilmesi için, uygun gereken özendirmelemlerin yapılmadığını görüyoruz. En başından beri söyleye geldiğimiz gibi, birçok şey dikte edilmiş ama bunların nasıl ve hangi kaynakla yaşama geçirileceği unutulmuş (...) izlenimi vermektedir. Planın bütçede bağlanmış kaynaklarını göremeyince, tozlu raflarda kaybolup gideceği korkusu sarıyor içimizi.

“Üretim Üssü” Yutkunması

Başbakan ve bakanlarından (...) aldığımız işaretler de daha çok bir “üretim üssü” olarak bu işi yürüteceğimiz şeklinde olunca, yüksek teknoloji gerektiren işlerin yapılabilirliği konusunda -ne yazık ki- yutkuntan öteye gidemiyoruz. Oysa bütün dünyada elektronik sektörü diğer bütün sektörlerle kaynak yaratan ve aktaran bir sektör olarak, kalkınmada çok önemli bir rol oynamakta olduğunu açıkça görüyoruz. Bugün özellikle elektrik-elektronik sektörünü planlı bir biçimde ileri taşımış olan ülkeler, artık dünya devleri ile anılır ve kişi başına düşen gelirler konusunda onlarla yarışır bir hale gelmişlerdir. Çünkü dün belirli yüksek teknoloji mekanik araçlarla yapılan ürün ve aygıtlar, artık elektronik kontrol sistemleriyle çok daha kolay ve daha düşük yatırımlarla gerçekleştirilebilmektedir. Üstelik bakım ve onarım için ayrılacak paralar daha düşük düzeyde ve daha küçük birimlerde gerçekleştirilebilmektedir. İyi bir pazar araştırması, kamu-sanayi-üniversite eşgüdümünün doğru örgütlenerek planlı bir kalkınmayı kendimize hedef yapmamız ve yaşama geçirmemiz bugün artık daha kolaydır. Önemli olan doğru bir planlama ve kaynakların doğru kullanıldığı çalışmalar olmalıdır.

Bilimsel Özerklik Olmadan İlerleme Sağlanabilir mi?

Unutulmamalıdır ki; bilgi ve teknoloji üretebilen ülkeler, kendi kaynaklarını kullanıp daha bağımsız politikalar üreterek sıralamadaki yerlerini yukarılara taşımanın önünü açmaktadırlar. Dünya artık bilgi toplumu olabilen ülkelerin önüne geniş ufuklar açan bir döneme girmiş bulunmaktadır. Hükümetin bu dönemde yapması gereken, elektronik sanayinin önünü açıcı, somut yatırımlarını bu alana yönelttiğini belirten politikalarla destek olmasıdır. Günümüz zihinsel etkinliklerin daha değerli hale geldiği, bu yöndeki çalışmaların teşvikinin önem kazandığı bir dönemdir. Eylem Planı’nda her ne kadar kamu-sanayi-üniversite işbirliğine sıkça vurgu yapılıyorsa da; yapılan özelleştirme çalışmaları, ucuz emek gücü vaatleri ya da bir türlü bilimsel özerkliğin sağlanamadığı üniversiteler görüntüsü umutlarımızı tümenden yitirmemize neden oluyor. Üstelik bu saptama ve ifadeler

hemen bütün kalkınma programlarında ısrarla vurgu yapılan konular olarak tozlu raflarda yıllardır duruyorken. Görünen, sözü edilen birliktelikten öte, işbirliğinden söz edilen bu üçlünün hep birbirinden kopuk ve birbirinden habersiz çalışmalar yürüttüğü biçiminde gelişmektedir. Bu eylem planı gereğince hükümete düşen; öngörülen programdan daha uzun erimli politikalarla geliştirilecek projeleri teşvik edici, onların eşgüdümünü sağlayıcı önlemler almak olmalıdır. Böylece sözü edilen üçlünün aynı hedefe ortak bir görüş ve kararlılıkla yönelmesi sağlanarak bir sinerji geliştirilip teknolojik yaratıcılık özendirilecektir. Bunun yansımalarının da eylem planında sözü edildiği gibi yeni eğitim kurumları açmak değil, olanların niteliklerinin yükseltilmesi ve bilimsel özerkliğin sağlanmasından geçtiğini artık söylemeye

gerek olmamalı. Mühendislik eğitimi, ara eleman yetiştirilmesine gereken önemin verilmesiyle ilgili çalışmalar, çağın gereklerine uygun olarak düzenlenmelidir. Mühendislik eğitimi veren üniversitelerimize düşen görev ise; endüstrinin gerçeklerine dönük güncel programlar geliştirerek, yenileme çalışmalarını daha sık döngülerle yapmak olmalıdır. Teknik eğitim veren ve ara eleman yetiştirme yükümlülüğüyle donatılmış okullardan mühendis devşirmeye kalkmak gibi popülist yaklaşımlardan uzak durmak, üniversite yönetimlerine daha çok yakışan bir tutum olacaktır.

Özelleştirmeler Yerine Uzun Erimli Politikalar

Ara ve yatırım mallarının dışalımında yükselen değerler dışsıtım rakamlarını şişirmekte yanıltıcı sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Ar-Ge çalışmalarının geliştirilmesinden söz etmekle birlik-

te, özendirici herhangi bir ifade yoktur. Bu da çalışmaların her zamanki gibi çok da iyi yürütülemeyeceği kaygılarına neden olmaktadır. Özellikle de yerli mühendislerin çalıştırılmaları konusunda açık bir eylem göremiyoruz. Bu konunun özendirilmesi, onların yenilikçi ve yaratıcı birikimlerinin sektöre aktarılması anlamında önemsedığımız bir başlık olmalıdır.

Bütçe açıklarını kapatabilmek için hükümetin dört elle sarıldığı özelleştirmelere biraz ara verip, yukarıda ısrarla belirttiğimiz uzun erimli politikalarda ısrarcı olması ve projeler ortaya koymasının tam zamanıdır. Bizce bu çok da zor değil. Fakat hükümetin öncelikle neleri yapması gerektiği ve yapacakları konusunda küskünlükleri ve yiyeceği baskılara nasıl karşı koyabileceği konularına karar vermesi yeterli olacaktır.

Kaynakça

- Cumhuriyet Bilim Teknoloji, Ali Akurgal, 01.03.2013
- Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı Nihat Ergün konuşmaları, Sayı 284, Kaynak Elektrik Dergisi
- Elektrik ve Elektronik Sektörü Strateji Belgesi ve Eylem Planı, <http://www.sanayi.gov.tr/Files/Documents/elektrik-ve-elektronik-yp-16012013113219.pdf>